

GÜNEYDOĞU ASYA'DA BAZI ÜLKELERİN ENFLASYONU VE PARA POLİTİKASI

Mumuh MUHAMMAD¹

ÖZET

Enflasyon, bir ülkenin ekonomik faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Öneme binaen enflasyonun ciddi sorunlara neden olmaması adına iyi kontrol edilmesi gerekmektedir. Enflasyonu kontrol altına almak için başvurulan politikalardan biri ise para politikasıdır. Bu çalışmanın amacı Güneydoğu Asya bölgesindeki Endonezya, Malezya, Singapur ve Brunei Darüsselam gibi bazı ülkelerde enflasyon oranını ve para politikasını analiz etmektir. Kullanılan araştırma yöntemi dergiler, kitaplar, raporlar ve diğerleri gibi literatür çalışmaları ile betimsel analizdir. Sonuçlar, dört ülkedeki enflasyon oranının farklı koşullar gösterdiğini göstermiştir. Dünya petrol fiyatları ve Asya finansal krizi, Endonezya, Malezya ve Singapur'daki enflasyonu etkileyen ana faktörlerdir. Enflasyona neden olan farklı faktörler, ücret ve kira artışları, gıda kıtlığı ve siyasi çıkarlar gibi her ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel koşullarıdır. Para politikası açısından, Endonezya ve Malezya sıkça alışılmış parasal politika araçları kullanılmaktadırlar. Singapur ve Brunei Darüsselam para politikasında bir anlaşmaya veya iş birliğine girmişlerdir.

Anahtar kelimeler: ENFLASYON, PARA POLİTİKASI, GÜNEYDOĞU ASYA

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, mumuh.muhammad@ogr.iu.edu.tr

INFLATION AND MONETARY POLICY IN SEVERAL COUNTRIES IN SOUTHEAST ASIA

ABSTRACT

Inflation is an inseparable part of economic activities of the country. However, inflation needs to be well controlled so that it does not cause serious problems. One of the policies to control inflation is monetary policy. The purpose of this study is to analyze the inflation rate and monetary policy in several countries in Southeast Asia region like Indonesia, Malaysia, Singapore and Brunei Darussalam. The method used in this study is descriptive method. The literature and studies from various journals, books, reports, magazines etc. show that the inflation in the four countries have various rates of inflation. Global oil prices and Asian financial crisis are main factors that affect inflation in Indonesia, Malaysia and Singapore. The different factors that cause inflation are the social, economic and cultural conditions of each country such as increases in wage and rent, food scarcity and political interest. In terms of monetary policy, Indonesia and Malaysia often use common monetary instruments. While Singapore and Brunei Darussalam make an agreement or cooperation in monetary policy.

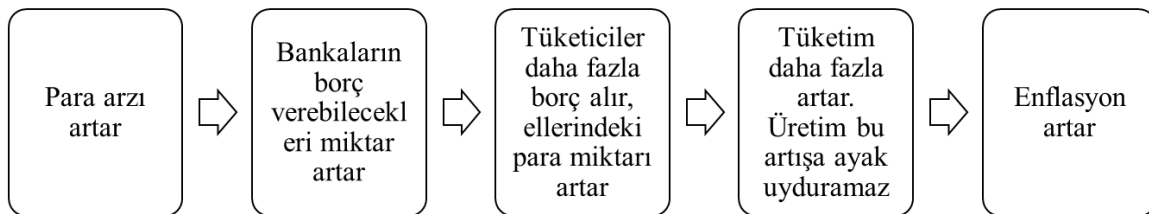
Keywords: INFLATION, MONETARY POLICY, SOUTHEAST ASIA.

1. GİRİŞ

Günlük yaşamda, piyasadaki mal ve hizmetlerin fiyatlarında sıklıkla artışlar meydana gelmektedir. Fiyat artışları, başta orta ve düşük gelire sahip olan ferdler olmak üzere çoğu insan için sorun oluşturmaktadır. Fiyat artışı sürekli olursa, bu olaya enflasyon denmektedir. Sonuç olarak, Enflasyon, fiyatların genel olarak ve sürekli arttığı bir olgudur. Enflasyon, paranın satın alma gücünün azalmasına neden olmaktadır (Dorman, 2014).

“Genel fiyat artışları” ve “sürekli” terimi enflasyonun anlaşılmasında çok önemli terimler, çünkü bir veya iki maddede fiyat artışlarına enflasyon denmemektedir. Enflasyon hesaplama örneği: yıllık enflasyonun %10 olması durumunda, mal veya hizmetlerin genel fiyatı bir önceki yılın fiyatına göre ortalama %10 artar (TCMB, 2004). Bunun yanı sıra, genel olarak mal ve hizmetlerin fiyatını etkileyecek birkaç madde vardır. Örneğin, 2007-2008 yıllarında dünya petrol fiyatlarında keskin bir artış, dünyanın birçok ülkesinde enflasyona neden olmuştur. (Monetary Authority of Singapore [MAS], 2018).

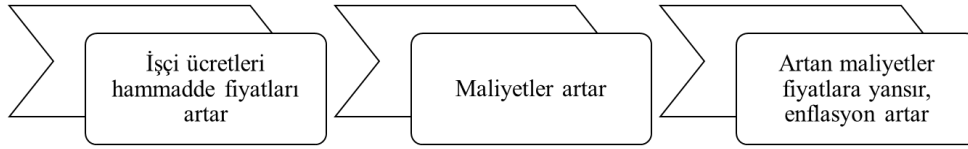
Enflasyonu, talep enflasyonu (*demand-pull inflation*) ve maliyet enflasyonu (*cost-push inflation*) olarak ikiye ayırmak mümkündür (Mankiw, 2010). Aşağıdaki şekiller talep enflasyonu ve maliyet enflasyonu arasındaki farkı göstermektedir.

Şekil 1. Talep Enflasyonu

Kaynak: TCMB (2004)

Dolayısıyla talep enflasyonunun bir mal veya hizmete yönelik toplam talepten kaynaklandığı sonucuna varılabilmektedir. Ayrıca talep enflasyonu, işsizlik oranının düşük olduğu koşullardan da kaynaklanmaktadır. Maliyet Enflasyonu ise artan üretim maliyetlerinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 2. Maliyet Enflasyonu

Kaynak: TCMB (2004)

Talep ve maliyet enflasyonun yanı sıra, beklentiler de enflasyonu etkilemektedir. Enflasyonun artması bekleniyorsa, çalışanlar satın alma güçlerinin azalmaması için ücretlerinin artmasını talep ederler. Bu durum şirketlerin maliyetlerini arttırır. Maliyetlerdeki bu artış tüketicilere daha yüksek fiyatlar olarak yansıtılırsa enflasyon artar (TCMB, 2004).

Enflasyon sorunu neden her ülke için büyük bir endişe kaynağıdır? Kontrolsüz enflasyonun bir sonucu olarak, bir ülkenin para biriminin satın alma gücü azalır ve zayıflar. Satın alma gücünün azalmasının bir ülkenin ekonomik faaliyetleri üzerinde olumsuz bir etkisi vardır. Diğer taraftan, kontrolsüz enflasyon insanların gerçek gelirinin azalmasına neden olmaktadır. Bu da vatandaşlara yaşam maliyeti ya da mali yük olarak geri döner. Ayrıca, enflasyon iyi kontrol edilmezse, enflasyon bir kerede keskin bir şekilde artar. Bu duruma hiperenflasyon denmektedir (TCMB, 2013; Mankiw, 2010).

Bir ülke hiperenflasyon yaşarsa, o ülke ciddi sosyo ekonomik sorunlar yaşamaktadır. Hiperenflasyon durumunda, fiyatlar artmadan önce herkes parasını daha istikrarlı bir para birimi ile değiştirip malları satın almaya devam edecektir. Hiperenflasyon yaşayan bir ülke örneği, Afrika bölgesindeki Zimbabve. Zimbabve, 2008 yılında yüzde 24.000 ile dünyanın en yüksek enflasyon oranını yaşayan ülke olmuştur. Bu enflasyon oranıyla, insanların sadece ekmek satın almak için çok para harcamaları gerekmektedir. (Mankiw, 2009). Bu hiperenflasyon durumunda, fiyatlar artık bir maddenin değerinin ve ekonomik kaynakların tahsisinin bir göstergesi değildir.

Enflasyon oranını kontrol etmek için, her ülke tarafından uygulanması gereken birkaç politika vardır. Bu politikalardan biri para politikasıdır. Para politikası, fiyat istikrarı (kontrollü enflasyon), ekonomik büyüme ve istihdam fırsatlarına ulaşmak için parasal kontrol şeklinde merkez bankası politikasıdır (Gosh & Gosh, 2019). Para politikası açısından, her ülkedeki para politikası çerçevesi aynı değildir çünkü her ülkede ekonomik koşullar, kanuni yollar, kurumlar ve daha başka farklar bulunmaktadır. Dolayısıyla, para politikasının araçları ve hedefleri ülkeler arasında da farklılık göstermektedir. Ancak para politikasının yanı sıra enflasyonu kontrol

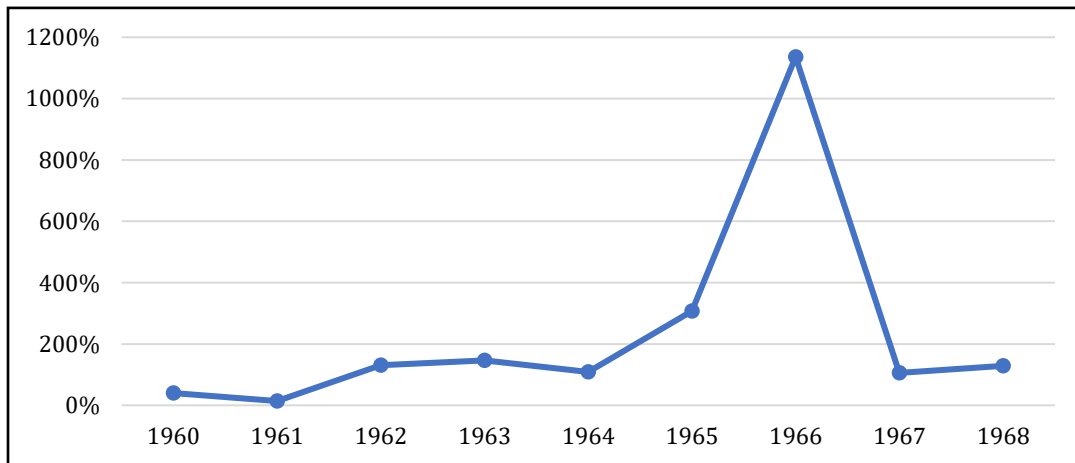
etmek için kullanılan başka politikalar da vardır. O politika maliye politikasıdır. Maliye politikası, maliyet enflasyonun yol açtığı enflasyonu kontrol etmek için kullanılmaktadır. (Suseno & Aisyah, 2009).

Bu çalışmanın amacı, Güneydoğu Asya'daki birkaç ülkede enflasyon ve para politikasını analiz etmektir. Analiz edilen ülkeler Endonezya, Malezya, Brunei ve Singapur'dur. Bu dört ülkenin hükümet sistemleri, ekonomik ve sosyo-kültürel faaliyetler gibi birçok farklılıkları vardır. Bu makale dört ülkede enflasyon ve para politikası karşılaştırmaktadır.

2. ENDONEZYA'DA ENFLASYON VE PARA POLİTİKASI

Endonezya, Güneydoğu Asya bölgesindeki Hint ve Pasifik okyanusları arasındaki en büyük ülkedir. Endonezya, Malezya, Singapur, Doğu Timor ve Papua Yeni Gine ile sınır komşusudur. Bu ülke, kömür, mineraller, petrol, gaz ve verimli tarım arazileri gibi bol miktarda doğal kaynağa sahiptir. Endonezya hükümeti, yaklaşık 250 milyon nüfusa sahip bir cumhuriyettir. Endonezya'nın 34 ilde yayılmış çeşitli kabileleri ve dinleri vardır. Endonezya'nın toplam nüfusunun %87'si Müslüman, %6,9'u Protestan Hıristiyan, %2,9'u Katolik, %1,7'si Hindu, %0,7'si Budist, %0.05'i Konfüçyüsçü. Kullanılan resmi dil Endonezcedir (Indonesia, 2017). 2020 yılında Dünya Bankası'nın verilerine dayanarak, Endonezya, düşük orta gelirli bir ülke olarak kategorize edilmiştir.

Grafik 1: Endonezya'da Enflasyon 1960-1968

Kaynak: World Bank (2020)

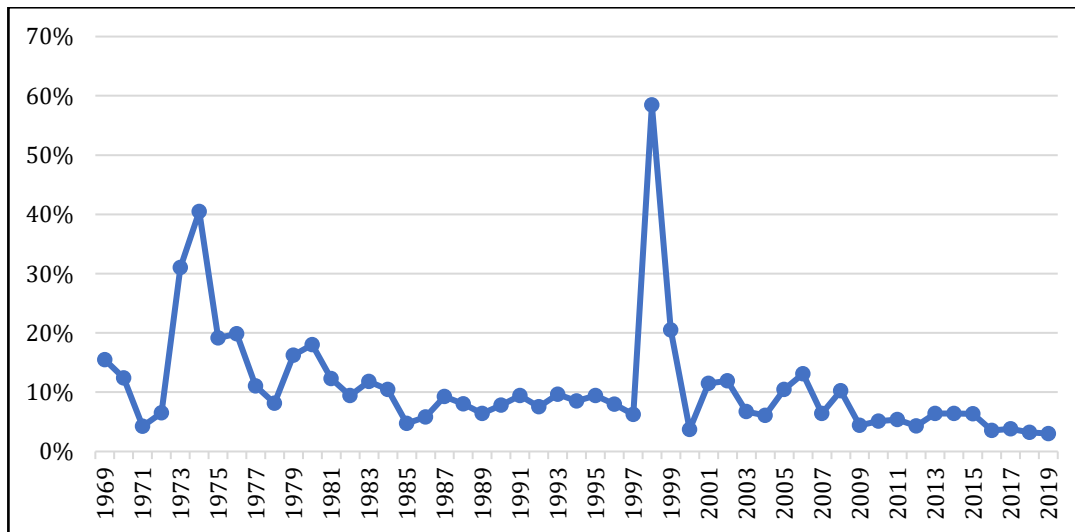
Endonezya'da enflasyon oranının düzenli olarak kaydedilmesi 1953'te başlamıştır. Endonezya'da enflasyon oranının hesaplanması ve kaydedilmesi İstatistik Merkezi Kurumu (*Badan Pusat Statistik/BPS*) tarafından yapılır. Enflasyon hesaplaması Tüketici Fiyat

Endeksine (TÜFE) dayanır. TÜFE, İstatistik Merkezi Kurumu tarafından yapılan yaşam maliyeti anketine göre hesaplanır. Anket yapılan malların miktarı ve türü ve bölgeler, Endonezya halkının sosyo-ekonomik gelişimine göre ayarlanmıştır. 1953'ten itibaren TÜFE hesaplamaları için maliyet araştırması birkaç kez değişmiştir.

Yukarıdaki grafiğe dayanarak, 1962'den 1966'ya kadar enflasyon keskin bir artış olmuştur. O yıllarda Endonezya hiperenflasyon yaşamıştır. Endonezya'da hiperenflasyona neden olan ana faktör, geniş maliye politikasının bir sonucu olarak bütçe açıklarını finanse etmek için aşırı miktarda para basmaktır. O sırada hükümet, projelerin ve ordunun inşasını finanse etmek için muazzam fonlar harcarken, hükümet bütçesinde ciddi bir açık vardı. Önlem ilkesine dayanmayan para basmanın bir sonucu olarak, toplumdaki para arzı keskin bir şekilde artmıştır. Bu, %600'den fazla enflasyona neden olmuştur (Warjiyo & Solikin, 2003). Ek olarak, Endonezya'daki hiperenflasyon da aşağıdaki gibi ek faktörlerden kaynaklanmıştır (Suseno & Aisyah, 2009):

1. Batı İran'ın kurtuluş mücadelesinin etkisi
2. Ticarete aşırı spekülasyon
3. Pirinç, mısır ve manyok gibi temel gıdaların azlığı
4. Yetersiz ulaşım araçları nedeniyle dağıtım kesintisi.
5. Ulaşım maliyetleri oldukça pahalıdır.
6. Endonezya'nın siyasi durumu güvenli ve iyi durumda değil

Grafik 2: Endonezya'da Enflasyon 1969-2019

Kaynak: World Bank (2020)

Endonezya'daki hiperenflasyonu kontrol etmek için, o dönemde üstlenilen para politikası bütçe açığını finanse etmek için para basmayı durdurdu. Para politikasına ek

olarak, hükümet sıkı bütçe seçimi, hükümet bütçe açığını kontrol etme ve yumuşak dış kredilerden sağlanan finansmanı kullanma gibi maliye politikaları uygulamıştır. Para ve maliye politikalarının sinerjisi ile Endonezya'nın ekonomik istikrarı hızla aşılabılmıştır. Bu başarı 1971 enflasyon oranında görülebilir. O yıl enflasyon oranı %10'un altına düşmüştür (Warjiyo & Solikin, 2003).

1973-1974'te Endonezya'da enflasyon %30-40'a ulaşmıştır. O yıl içindeki enflasyon dünya petrol fiyatlarının yükselmesinden kaynaklanmıştır. Artan petrol fiyatları ile devlet gelirleri ve para arzı artmıştır. Para arzındaki artış enflasyonun yükselmesine neden olmuştur (Suseno & Aisyah, 2009). Endonezya hükümeti tarafından üstlenilen para politikası seçici krediydi. Merkez bankası, Endonezya Bankası, bankalar tarafından halka dağıtılabilen kredi miktarını belirlemiştir. Seçici kredi, para arzını kontrol etmek için enflasyon oranının korunmasını sağlamıştır. Bu politika ile ertesi yıl enflasyon kontrol edilebilmiş ve korunabilmiştir (Warjiyo & Solikin, 2003).

Endonezya'daki enflasyon 1997-1999'da tekrar artmıştır. Yıllık enflasyondaki artış dış faktörlerden, yani Asya mali krizinden kaynaklanmıştır. Yüksek enflasyon, Endonezya para birimi (Endonezya rupisi) döviz kuru krizinin bir sonucu olarak ithal mal fiyatlarındaki artışla ilgiliydi (Suseno & Aisyah, 2009). 1997'de Endonezya, istikrarsız bir finansal sistemin sonucu olarak parasal bir kriz yaşamıştır. Düzgün işlemeyen finansal kurumlar ve döviz kurları istikrarsız bir finansal sisteme neden olmaktadır. (Mishkin, 2007). 1997'deki para krizi, ekonomik kriz, sosyo-kültürel kriz ve siyasi kriz gibi yeni sorunlara sebep olmuştu. O zamandaki kriz, bankalardan büyük miktarda para çekilmesi sonucu likidite sorunlarından kaynaklanmıştır. Buna ek olarak, halk Endonezya'nın parası kullanmaktansa yabancı paraları biriktirip kullanmaktadır. (Warjiyo & Solikin, 2003).

Merkez bankası olarak Endonezya Bankası, bankaların yaşadığı likidite sorunlarının üstesinden gelmek için çok büyük miktarlarda fonları bankacılık sektörüne yönlendirmiştir. Bu politika enflasyonun yüksek olmasına neden olan para arzını artırmıştır. Ayrıca, enflasyon oranının kontrol altına alınması için Endonezya Merkez Bankası tarafından benimsenen para politikası faiz oranlarının yükseltilmesidir (Warjiyo & Solikin, 2003).

Güçlü ve istikrarlı bir ekonomi oluşturmak için Endonezya, çeşitli politika ayarlamaları yapmıştır. Politika ayarlamalarından biri para politikasının amacıdır. Daha önce, 1968 tarihli 13 sayılı yasaya göre Endonezya'daki para politikasının amacı, Endonezya para birimi değerinin istikrarını korumak ve sürdürmek, sorunsuz üretimi ve gelişimi teşvik etmek ve

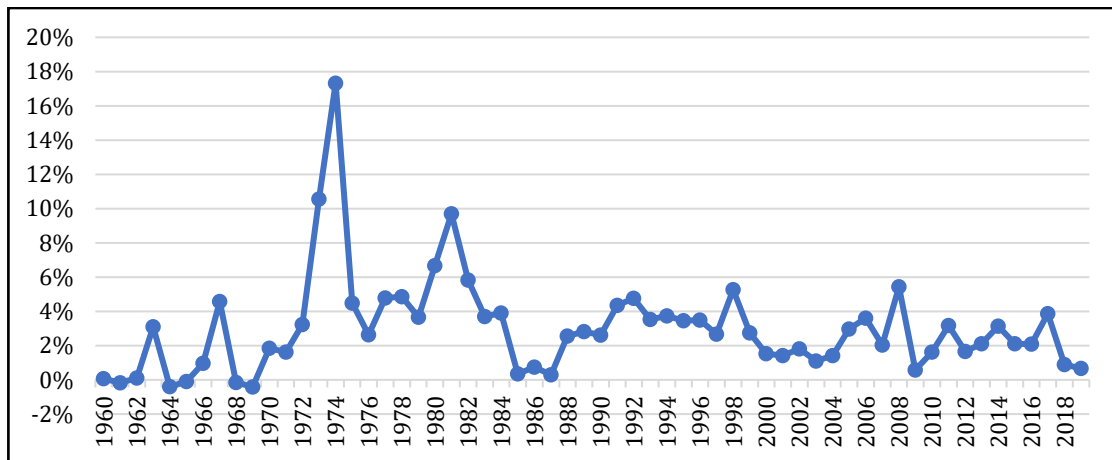
istihdam fırsatlarını genişletmekti (Otoritas Jasa Keuangan, 2013). 1997'deki ciddi krizden sonra, Endonezya Bankası yalnızca Endonezya para birimi değerini korumak ve sabitlemek için para politikası oluşturmuştur. Bu nedenle, 1968 tarihli 13 sayılı Kanun, Endonezya para birimi değerinin istikrarını korumak olan merkez bankası olarak Endonezya Bankası ile ilgili 1999 tarihli 23 numaralı Kanun ile değiştirilmiştir (Bank Indonesia, 2013).

1997 krizinden sonra, Endonezya'da kullanılan aktif para politikası araçları %3-%5 rezerv zorunluluğu (*reserve requirement*), iskonto tesisleri, açık piyasa işlemleri (*open market operation*), Endonezya rupisi müdahaleleri ve Endonezya Bankası Vadia Sertifikalarıdır (Ascarya, 2002). Para politikası sadece Endonezya rupisinin değerini istikrarını korumaya odaklandıktan sonra, Endonezya'daki enflasyonun kontrolü daha kolay hale gelmiştir. 2019 yılına kadar Endonezya'daki ortalama enflasyon oranı %10'un altında kalmıştır.

3. MALEZYA'DA ENFLASYON VE PARA POLİTİKASI

Malezya, Güneydoğu Asya'da bulunan federal anayasal monarşidir. İdare olarak, Malezya 13 eyalet ve 3 ittifak bölgesine bölünmüş bir federasyondur. Malezya'nın nüfusu 32 milyon civarındadır. İslam, Müslüman nüfusu %61,3 olan Malezya'nın resmi dinidir. Ancak, devlet diğer dinleri kucaklamak için izin verir. Kullanılan resmi dil Malayca'dır. Malezya'nın yerli kabilelerine ek olarak, Malezya'nın Çin (%23,4) ve Hintliler (%7) gibi başka kabileleri vardır. Ekonomik alanda, Malezya dünyanın en büyük palmye yağı ve kauçuk üreticilerinden biridir (Malaysia, 2017). Dünya Bankası'na (2020) göre, Malezya üst-orta gelirli bir ülke olarak sınıflandırılır.

Grafik 3: Malezya'da Enflasyon 1960-2019

Kaynak: World Bank (2020)

Yukarıdaki grafiğe dayanarak, genel olarak 1960-2019 yılları arasında Malezya'da meydana gelen enflasyon düzgün bir şekilde kontrol edilebilir. Bu, ortalama enflasyon oranının

%10'un altında olduğu kanıtlanmıştır. 1973-1974 yılları arasında dünya petrol fiyatları keskin bir şekilde yükselmiştir. Petrol fiyatlarındaki artış, Malezya dahil dünyanın çeşitli ülkelerinde enflasyonun nedenidir. 1973'te Malezya enflasyonu %10,52'ye ulaşmıştır. Öte yandan enflasyon, talep arttıkça gıda ve hammadde stoklarının eksikliğinden de kaynaklanmıştır. 1974 yılında dünya petrol fiyatlarındaki artış Malezya enflasyonunun %17,32'ye ulaşmasına neden olmuştur. 1975 yılında, Malezya ekonomisi sadece %0,8'lik ekonomik büyüme ile durgunluk yaşamıştı. Ancak 1975'te enflasyon oranı %4,5'e gerilemiştir (Cheng & Tan, 2002).

1980-1981 yıllarında Malezya'da enflasyon tekrar yükselmiştir. O yılki enflasyona yine 1979'da %47, 1981'de %66 oranında petrol fiyatı artış neden olmuştur. Buna ek olarak, o yıllarda iç pazarda endüstriyel hammadde ve yatırım malları fiyatlarında artış olmuştur. 1981 yılında Malezya'nın enflasyonu %9,7 olmuştur. Enflasyon oranını kontrol etmek için likidite sıkılaştırılarak para politikası uygulanmıştır. Son olarak, ertesi yıl Malezya'daki enflasyon kontrol edilebilmiştir. 1985-1987 yıllarında Malezya'da enflasyon %1'in altındaydı (Cheng & Tan, 2002).

1997-1998 yıllarındaki Asya mali krizi Malezya ekonomisini etkilemiştir. Asya'daki mali kriz sebebiyle Malezya para birimi %40 oranında değer kaybetmiştir. Bu koşullar insanların Malezya parasını dolar karşılığında değiştirmelerini sağlamıştır. O durum enflasyonu artırmıştır. Ancak, Malezya hükümeti Malezya para biriminin döviz kurunu iyileştirmek için hızlı ve tedbirli önlemler almıştır. 2 Eylül 1998 tarihinde Malezya hükümeti Malezya para birimini 1 ABD doları = 3,80 Malezya Ringgiti'ne karşı etkili bir şekilde düzeltebilmiştir. Böylece, Malezya'da enflasyon tekrar kontrol edilebilmiştir. 1997 krizinden sonra, Malezya'daki enflasyon, ortalama enflasyonun %5'in altında olduğu kontrol altına alınmıştır (Cheng & Tan, 2002).

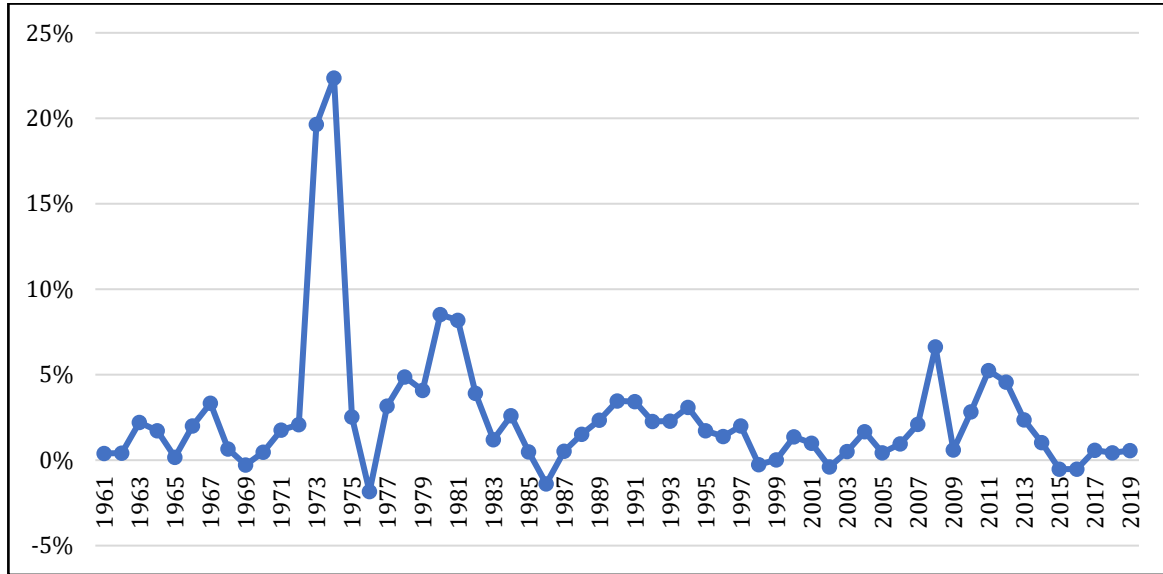
Genel olarak, Malezya'da aktif olarak uygulanan para politikası araçları %3-%5 arasında rezerv zorunluluğu, gecelik politika oranı (*overnight policy rate*), açık piyasa işlemleri, statik likidite oranı, kısa vadeli kredilerdir. Malezya'daki para politikasının odak noktası ekonomik büyümeyi desteklemek ve fiyat istikrarını korumaktır (Bank Negara Malaysia, 2020).

4. SİNGAPUR'DA ENFLASYON VE PARA POLİTİKASI

Singapur, Güneydoğu Asya'da küçük bir ülkedir, ancak Güneydoğu Asya bölgesinde gelişmiş tek ülkedir. Singapur'un hükümet biçimi, parlamenter hükümet sistemine sahip bir cumhuriyettir. Singapur'un nüfusu yaklaşık 5,6 milyona ulaşır. İngilizce ülkenin resmi dilidir.

Singapur halkı tarafından benimsenen dinler Budizm, İslam, Hıristiyanlık ve Hinduizm'dir. Küresel şirketler Singapur'un mükemmel ulaşım ve iletişim altyapısı, vasıflı işgücü, verimli vergi rejimleri ve iş yanlısı politikaları sebebiyle tercih eder. Devlet çok iyi kurumsal yönetim uygulamalarına, istikrarlı yetkili hükümete ve sağlam yasal ve düzenleyici çerçevelere sahiptir (KPMG, 2018). Dünya Bankası (2020) verilerine dayanarak Singapur, yüksek gelir statüsüne sahip bir ülkedir.

Grafik 4: Singapur'da Enflasyon 1961-2019

Kaynak: World Bank (2020)

Yukarıdaki grafiğe dayanarak, Singapur'daki enflasyon kontrol edilebilen enflasyona dahil edilmiştir. Singapur'da enflasyon genel olarak %10'un altında. 1973 ve 1974'te Singapur'da enflasyon sırasıyla %19,63 ve %22,36'ya ulaşmıştır. O yıllarda enflasyon Singapur için en yüksek enflasyon olmuştur. Singapur'un 1973-1974 yıllarındaki enflasyonunun nedeni dünya petrol fiyatlarının yükselmesiydi. O yıllarda Singapur stagflasyonla karşılaştı (yüksek enflasyon ve düşük büyüme kombinasyonu). 1973-1974 yılında enflasyonu kontrol altına almak için, Singapur'un Para Kurumu (*Monetary Authority of Singapore/MAS*) tarafından üstlenilen para politikası bankalar ve finans şirketleri üzerinde bir kredi tavanıydı (seçici kredi). Politika, ekonomik durgunluktan kaçınmayı başarmıştır ve 1975'te %2,5 enflasyonla %4,6'lık ekonomik büyümeyi teşvik etmiştir (MAS, 2018).

1980'de Singapur'da enflasyon %8,5'e ulaşmıştır. O yıl enflasyona neden olan temel faktör petrol fiyatlarının ikinci kez yükselmesiydi. Enflasyona katkıda bulunan diğer faktörler maaş artışları ve sermaye girişleridir. 1981 yılında *Monetary Authority of Singapore (MAS)*, para arzı veya faiz oranlarından ziyade döviz kurlarını kontrol etmeye odaklanan bir para

politikası uygulamıştır. Bu politika ile MAS ithal edilen malların artmasını önleyebilmiştir. 1981-1982'de Singapur'da enflasyon gelişmiş ülke enflasyonunun altında kalmıştır. 1983 yılında Singapur'da enflasyon %1,2'ye ulaşmıştır çünkü Singapur doları değer kazanmıştır (MAS, 2018).

1997-1998 Asya mali krizi, yüksek finansal açıklık ve ticaretin bir sonucu olarak Singapur ekonomisini etkilemiştir. Ancak krizin etkisi Endonezya'daki kadar ciddi değildi. Endonezya'daki enflasyon keskin bir şekilde arttığına, Singapur'daki enflasyon iyi kontrol edilebilmiştir. 1997 ve 1998'de Singapur'un enflasyonu sırasıyla %2 ve %-0.3'e ulaşmıştır. Asya'daki finansal krizin etkisi 1998'de Singapur'un GSYİH'sını %2,2'ye getirirken, ortalama beş yıl önce Singapur'un GSYİH'sı %9,1'e ulaşmıştır. Singapur'un ekonomisini eski haline getirmek için, üstlenilen para politikası devletin 2 milyar Singapur doları bütçe dışı teşvik paketi ve 10,5 milyar Singapur doları maliyet düşürücü önlemdir (MAS, 2018).

2008 yılında Singapur'un enflasyonu %6,6'ya ulaşmıştır. 1980'lerde dünya petrolündeki artıştan sonra en yüksek enflasyon budur. 2008 yılındaki enflasyon iç ve dış faktörlerden kaynaklanmıştır. İç faktörler ücret ve rantın artmasıydı. Dış faktörler küresel petrol, gıda ve diğer emtiaları artırmasıydı. Taahhüt edilen para politikası, enflasyon beklentilerini azaltmak için Ekim 2007'de Singapur doları Nominal Etkili Döviz Kurunun (Singapore Dollar Nominal Effective Exchange Rate (S\$NEER)) takdir hızını artırmaktır. Lehman Brothers'ın iflasından sonra Ekim 2008'de para politikası gevşetilmiştir. Aynı zamanda hükümet, ücret ve fiyat baskılarını azaltmak için yerel işçilerin işyerine tekrar girmelerini sağlamıştır ve ofis olarak kullanılmak üzere bir geçiş ofisi sitesi yayınlamıştır (MAS, 2018).

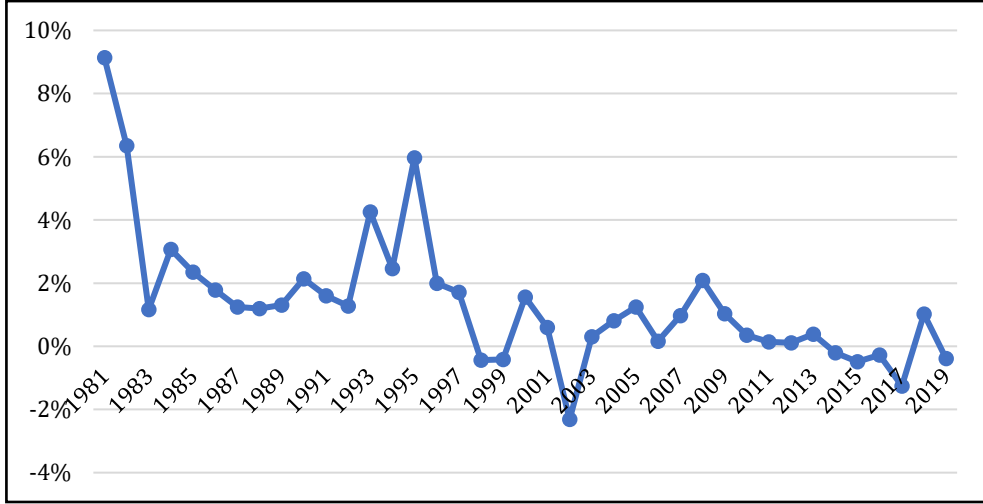
1981'den bu yana, Singapur'daki para politikası döviz kurunun yönetimine odaklanmıştır. Singapur'un para politikasının ana hedefi, sürdürülebilir ekonomik büyüme için sağlam bir temel olarak fiyat istikrarını teşvik etmektir. Döviz kuru, küçük ve açık Singapur ekonomisi bağlamında para politikasının ideal bir ara hedefini temsil etmektedir. Döviz kuru politikaları döviz piyasası üzerinden kolaylıkla kontrol edilebilir. Ayrıca, bu politikanın para politikasının bir hedefi olarak fiyat istikrarı ile istikrarlı bir ilişkisi vardır (MAS, 2018).

5. BRUNEİ DARÜSSELAM'DA ENFLASYON VE PARA POLİTİKASI

Brunei Darüsselam, Güneydoğu Asya'da monarşik bir hükümet biçimine sahip küçük bir ülkedir. Brunei Darüsselam'ın toplam nüfusu 5.765 metrekarelik bir alanda yaşayan 423 bin civarındadır. İslam, Brunei Darüsselam'ın resmi dinidir. Brunei Darüsselam nüfusunun üçte ikisi yerli (Malay), geri kalanı ise Çin, Avrupa, Hindistan ve diğerleri. Resmi dil Malayca'dır.

Ekonomik alanda, Brunei Darüsselam en zengin ülkelerden biridir, çünkü bol miktarda petrol ve gaz kaynağı vardır, ancak küçük bir nüfusa sahiptir. Petrol ve gaz sektörü, ihracatın ve devlet gelirinin ana kaynağıdır (The Commonwealth, 2020). Dünya Bankası'na göre (2020) Brunei yüksek gelirli bir ülke olarak sınıflandırılır.

Grafik 5: Brunei Darüsselam'da Enflasyon 1981-2019

Kaynak: World Bank (2020)

Endonezya, Malezya ve Singapur'un aksine, Dünya Bankası veri tabanında yer alan Brunei Darüsselam enflasyon verileri 1981'den alınır. Yukarıdaki grafik verilerine dayanarak Brunei Darüsselam enflasyonu sürekli olarak %10'un altında. Aslında, 1996-2019 yılları arasında Brunei Darüsselam'ın enflasyon oranı %3'ün altındaydı. Bu şekilde Brunei Darüsselam genellikle enflasyonla ilgili ciddi bir sorun yaşamaz. Brunei Darüsselam, Güneydoğu Asya'da güçlü ekonomik koşullara sahip ülkelerden biridir. Brunei Darüsselam her zaman ithalattan daha büyük ihracat, çok az borç ve nadiren devlet açığı bütçesi gibi sağlıklı ekonomik göstergelere sahip bir ülkedir. Bu nedenle Brunei Darüsselam hükümeti, halkının eğitim, sağlık ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilir (Dao, 1996).

Ekonominin gücü petrol ve gaz sektörü tarafından desteklenir. Brunei Darüsselam'ın GSYİH'sının %50'sinden fazlasına petrol ve gaz sektörü katkıda bulunur (Ministry of Finance and Economy, 2019). Bu nedenle, dünya petrol fiyatları yükseldiğinde, Brunei Darüsselam olağanüstü karlar alır. Dünya petrol fiyatlarının hızla arttığı 1973-1974 yıllarında Brunei Darüsselam'ın ekonomik büyümesi 1974-1979 döneminde ortalama %11,85 oranında büyümüştür. Tam tersine, petrol fiyatları düşerse Brunei Darüsselam'ın ekonomik büyümesi yavaşlar. Brunei Darüsselam'ın ekonomik büyümesi dünya petrol fiyatlarındaki dalgalanmalara

karşı savunmasızdır. Ancak dünya petrol fiyatları Brunei Darüsselam'ındaki enflasyonu gerçekten etkilemez (Dao, 1996).

Brunei Darüsselam'ın para sistemi, Brunei Darüsselam ile Singapur arasındaki Para Birimi Değiştirilebilirlik Anlaşması (*The Currency Interchangeability Agreement*) ile desteklenen Para Kurulu Düzenlemesi (*The Currency Board Arrangement*) temel alır. Para kurulu anlaşması ve para birimi değiştirilebilirlik anlaşmasının açıklaması aşağıdadır (Autoriti Monetari Brunei Darussalam, 2019):

Para Kurulu Düzenlemesi (The Currency Board Arrangement)

Sabitlenmiş döviz kuru sistemleri altında, Brunei doları sabit bir şekilde Singapur doları için sabitlenmiş ve döviz rezervleri ile %100 oranında desteklenmiştir. Brunei Darüsselam kanununa göre, sadece Brunei Darüsselam'ın Para Otoritesinin (*Autoriti Monetari Brunei Darussalam*) Brunei banknotları ve madeni paraları çıkarmasına izin verilir. Bu durum, Brunei doları güven ve istikrar sağlamak ve böylece ticaret ve yatırım kolaylaştırır. Singapur doları Brunei doları'nı demirlerken, Singapur'un para politikasının Brunei Darüsselam'daki para koşulları üzerinde doğrudan bir etkisi vardır. Singapur, para politikası aracı olarak döviz kurunu kullanır. Bu politika makroekonomik istikrar için faydalı olmuştur. Nitekim Brunei Darüsselam'daki enflasyon da düşük ve ekonomik gelişim istikrarlı olmuştur.

Para Birimi Değiştirilebilirlik Anlaşması (The Currency Interchangeability Agreement)

Para Birimi Değiştirilebilirlik Anlaşması (*The Currency Interchangeability Agreement*) Brunei Darüsselam ve Singapur'u eşsiz bir durum haline getirir. Bu anlaşmanın altında, her iki ülkedeki para otoriteleri ve lisanslı bankalar, ücretsiz olarak birbirlerinin para birimlerini kabul etmek ve kendi para birimlerine değiştirmek zorundadırlar. Sonuç olarak, Brunei doları Singapur'da alışılmış ihale (*customary tender*) ve Singapur doları Brunei Darüsselam'da alışılmış ihale halindedir. Alışılmış ihale, yasal ihaleden (*legal tender*) farklıdır. *Legal tender*, o ülkede ödemeler (ve diğer finansal yükümlülükler) için kullanılacak, yasalarca tanınan herhangi bir resmi ödeme aracıdır. Tipik olarak, *Legal tender* ülke tarafından verilen ulusal para birimidir. Bu arada, Singapur'da Brunei dolarlarını ve Brunei Darussalam'da Singapur dolarları geçerlidir. Bu nedenle, Brunei doları ve Singapur doları değeri her zaman eşittir (1 Singapur doları = 1 Brunei doları).

Bu anlaşma, iki ülke arasındaki kur risklerini ortadan kaldırır. Ayrıca bu durum, Brunei Darüsselam ve Singapur arasında iş yapma maliyetini de azaltır ve turizm, ticaret ve yatırımları kolaylaştırır. Bu anlaşmanın altında, Brunei Darüsselam Para Otoritesi Singapur para birimini

Singapur Para Otoritesine iade eder. Aynı şekilde, Singapur Para Otoritesi Brunei Darüsselam para birimini Brunei Darüsselam Para Otoritesine iade eder. Bu sisteme “**currency repatriation**” denir.

6. SONUÇ

1961 yılından 2019 yılına kadar Endonezya, Malezya, Singapur ve Brunei Darüsselam olmak üzere dört ülkede enflasyon, kontrollü enflasyon, ılımlı, orta, şiddetli ve hiperenflasyon gibi çeşitli ekonomik durumlar görülmüştür. Ancak, dört ülkede enflasyon oranını etkileyen faktörlerde benzerlikler ve farklılıklar vardır. Enflasyona neden olan benzer faktör dünya petrol fiyatlarıdır. Örneğin, tarihsel kayıtlara dayanarak, 1973-1974 yıllarında dünya petrol fiyatlarının artışı Endonezya, Malezya ve Singapur'daki enflasyon oranını artırmıştır. Ancak, bir petrol üreticisi ülke olarak Brunei Darüsselam, dünya petrol fiyatlarının artışı Brunei Darüsselam enflasyonunu etkilememiştir. Dünya petrol fiyatları yükseldiğinde, Brunei Darüsselam pozitif ekonomik büyümeye sahipti. Tam Tersine, dünya petrol fiyatları düşünce de Brunei Darüsselam olumsuz ekonomik büyüme yaşamıştır.

Başka enflasyona neden olan benzer faktör 1997-1998 Asya mali krizidir. O kriz, Endonezya, Malezya ve Singapur olmak üzere üç ülkede ekonomik faaliyetleri aksatmıştır. Endonezya, Güneydoğu Asya'dan en çok etkilenen ülkedir. Asya'daki mali kriz Endonezya'da ekonomik, politik ve sosyo-kültürel bir krize neden olmuştur. Bu arada, Asya finansal krizinin güçlü bir finansal sistem tarafından desteklendiği için Brunei Darüsselam'ın ekonomisi üzerinde çok az etkisi olmuştur.

Dört ülkede enflasyona neden olan farklı faktörler, ülkede ücret ve kira artışları, gıda kıtlığı, siyasi çıkarlar ve diğerleri gibi sosyal, kültürel ve ekonomik durumlardır.

Enflasyonu kontrol altına almak için politikalardan biri de para politikasıdır. Her ülkedeki para politikası çerçevesi aynı değildir çünkü ekonomik koşullar, yasal, kurumsal ve diğer yönler her ülkede aynı değildir. Endonezya ve Malezya genellikle rezerv zorunluluğu (*reserve requirement*), iskonto tesisleri, açık piyasa işlemleri (*open market operation*) gibi para politikası araçları olarak genel parasal araçlarını kullanırlar. Singapur ve Brunei Darüsselam'ın para politikasında anlaşmaları vardır. O anlaşma, Para Birimi Değiştirilebilirlik Anlaşması (*Currency Interchangeability Agreement*) ile desteklenen Para Kurulu Düzenlemesidir. (*Currency Board Arrangement*).

KAYNAKÇA

- Ascarya. (2002). *Instrumen-Instrumen Pengendalian Moneter*. Jakarta: Pusat Pendidikan dan Studi Kebanksentralan (PPSK) Bank Indonesia. Retrieved June 25, 2020, from <https://www.bi.go.id/id/publikasi/seri-kebanksentralan/Pages/Instrumen-Instrument-Pengendalian-Moneter.aspx>
- Autoriti Monetari Brunei Darussalam. (2019). *Monetary Policy*. Retrieved April 19, 2020, from Autoriti Monetari Brunei Darussalam: <https://www.ambd.gov.bn/monetary-policy>
- Bank Indonesia. (2013). *Tentang BI/Undang-Undang BI*. Retrieved June 29, 2020, from Bank Indonesia: <https://www.bi.go.id/id/tentang-bi/uu-bi/Contents/Default.aspx>
- Bank Negara Malaysia. (2020). *Economic and Monetary Review 19*. Kuala Lumpur: Strategic Communications Department Bank Negara Malaysia. Retrieved from https://www.bnm.gov.my/ar2019/files/emr2019_en_full.pdf
- Cheng, M.-Y., & Tan, H.-B. (2002). Inflation in Malaysia. *International Journal of Social Economics*, 29(5), 411-425. doi:<https://doi.org/10.1108/03068290210423532>
- Dao, M. Q. (1996). Brunei: An Economy in Transition. *Journal of Contemporary Asia*, 26(4), 505-511.
- Dorman, P. (2014). *Macroeconomics: A Fresh Start*. Verlag Berlin Heidelberg: Springer. doi:10.1007/978-3-642-37441-8
- Gosh, C., & Gosh, A. N. (2019). *An Introduction to Economics*. Singapore: Palgrave Macmillan. doi:<https://doi.org/10.1007/978-981-15-1056-4>
- Indonesia. (2017). *Profil*. Retrieved June 27, 2020, from Indonesia.go.id: <https://www.indonesia.go.id/profil>
- KPMG. (2018). *Insights/ASEAN Business Guide*. Retrieved from KPMG: <https://home.kpmg/content/dam/kpmg/sg/pdf/2018/07/ASEAN-GUIDE-Singapore.pdf>
- Malaysia. (2017). *Malaysia Information*. Retrieved June 29, 2020, from My Government: <https://www.malaysia.gov.my/portal/category/86>
- Mankiw, N. G. (2009). *Brief Principle of Macroeconomics*. Mason: South-Western Cengage Learning.
- Mankiw, N. G. (2010). *Macroeconomics (7 ed.)*. New York: Worth Publishers.

- Ministry of Finance and Economy. (2019). *Gross Domestic Product: Fourth Quarter 2019*. Ministry of Finance and Economy-Brunei Darussalam, Departement of Economic Planning and Development. Bandar Seri Begawan: Departement Statistics. Retrieved from http://www.deps.gov.bn/DEPD%20Documents%20Library/DOS/GDP/2019/GDP_Q1_2019.pdf
- Mishkin, F. S. (2007). *Monetary Policy Strategy*. Cambridge & London: The MIT Press.
- Monetary Authority of Singapore. (2018). *Inflation*. Singapore: Monetary Authority of Singapore. Retrieved June 26, 2020, from <https://www.mas.gov.sg/-/media/MAS/Monetary-Policy-and-Economics/Education-and-Research/Education/Explorer/Economics-Explorer-2-Inflation.pdf>
- Monetary Authority of Singapore. (2018). *Monetary Policy & The Economy*. Singapore: Monetary Authority of Singapore. Retrieved from <https://www.mas.gov.sg/-/media/MAS/Monetary-Policy-and-Economics/Education-and-Research/Education/Explorer/Economics-Explorer-3--Monetary-Policy-and-the-Economy.pdf>
- Otoritas Jasa Keuangan. (2013, June 13). *Perbankan/Regulasi/Undang-Undang*. Retrieved from Otoritas Jasa Keuangan: <https://www.ojk.go.id/id/kanal/perbankan/regulasi/undang-undang/Pages/undang-undang-nomor-13-tahun-1968-tentang-bank-sentral.aspx>
- Suseno, & Aisyah, S. (2009). *Inflasi*. Jakarta: Pusat Pendidikan dan Studi Kebanksentralan (PPSK) Bank Indonesia. Retrieved June 20, 2020, from <https://www.bi.go.id/id/publikasi/seri-kebanksentralan/Pages/Inflasi-di-Indonesia.aspx>
- TCMB. (2004). *Enflasyon*. Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İdare Merkezi. Retrieved April 19, 2020, from <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/b62e1fb7-ebc1-4922-99dc-b3ba23320b9f/enflasyon.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-b62e1fb7-ebc1-4922-99dc-b3ba23320b9f-m5lk-1M>
- The Commonwealth. (2020). *Member Countries*. Retrieved June 30, 2020, from The Commonwealth: <https://thecommonwealth.org/our-member-countries/brunei-darussalam>

The World Bank. (2020). *Data Bank*. Retrieved June 26, 2020, from The World Bank:
<https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG>

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2013). *Enflasyon ve Fiyat İstikrarı*. Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İdare Merkezi. Retrieved June 30, 2020, from
https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/06084069-3751-44a3-ba98-fc5a65b908ba/Enflasyon_FiyatIstikrari.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-06084069-3751-44a3-ba98-fc5a65b908ba-m5lk8Dx

Warjiyo, P., & Solikin. (2003). *Kebijakan Moneter di Indonesia*. Jakarta: Pusat Pendidikan dan Studi Kebanksentralan (PPSK) Bank Indonesia. Retrieved June 26, 2020, from
<https://www.bi.go.id/id/publikasi/seri-kebanksentralan/Pages/Kebijakan-Moneter-di-Indonesia.aspx>.